

Regeringens proposition

1976/77: 121

om ändring i 16 kap. brottsbalken, m. m.;

beslutad den 17 mars 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll denna dag.

På regeringens vägnar

PER AHLMARK

SVEN ROMANUS

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att nya bestämmelser om straffrättsligt ansvar för bombhot m. m. införs i brottsbalken. Förslaget innebär att den som genom oriktig uppgift att det föreligger fara för en eller flera människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom föranleder onödig säkerhetsåtgärd kan dömas för falskt larm till böter eller fängelse i högst två år. Vidare kan den som genom missbruk av larmanordning, nödsignal eller liknande föranleder onödig utryckning av polis, brandkår, ambulans m. fl. dömas för missbruk av larmanordning till böter.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1977.

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrives att i brottsbalken skall införas en ny paragraf, 16 kap. 15 §, av nedan angivna lydelse.

16 kap.

15 §¹ Den som genom oriktig uppgift att det föreligger fara för en eller flera människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom föranleder onödig säkerhetsåtgärd, dömes för *falskt larm* till böter eller fängelse i högst två år.

Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig utryckning av polis, brandkår, ambulans, militär, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst, dömes för *missbruk av larmanordning* till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

¹ Förutvarande 16 kap. 15 § upphävd genom 1976: 510 (jfr 1976: 905).

2 Förslag till

Lag om ändring i brandlagen (1974: 80)

Härigenom föreskrives att 24 § brandlagen (1974: 80) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

Till böter dömes den som

1. kallats att deltaga i övning med brandstyrka eller i räddningstjänst och som uteblir utan giltigt skäl,
2. vid räddningstjänst uppsåtligen bryter mot vad brandchefen, annat brandbefäl eller befälhavare som avses i 9 § eller 12 § första stycket i och för tjänsten befallt,
3. uppsåtligen hindrar eller försöker hindra åtgärd som avses i 11 § eller uppsåtligen åsidosätter beslut om avspärrning som har meddelats med stöd av 11 §,
4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 eller 18 §,
5. vägrar anställd som har kallats att deltaga i övning med brandstyrka eller i räddningstjänst ledighet för deltagandet, om ledigheten kunnat medgivas utan synnerlig olägenhet.

Den som genom brandlarm eller på annat sätt uppsåtligen och utan giltigt skäl åstadkommer brandstyrkas utryckning eller samling dömes till böter eller fängelse i högst sex månader och är skyldig att ersätta därav föranledd kostnad.

Vad som sägs i första stycket 1 och 5 äger tillämpning också i fråga om den som enligt 12 § tredje stycket har anmodats att deltaga i räddningstjänst som avses i 1 § tredje stycket första punkten. Den som vid sådan räddningstjänst uppsåtligen hindrar eller försöker hindra åtgärd som avses i 11 § eller uppsåtligen åsidosätter beslut om avspärrning som har meddelats med stöd av 11 § dömes till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-02-17

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Romanus

Lagrådsremiss om ändring i 16 kap. brottsbalken, m. m.

1 Inledning

Under år 1975 lämnades här i landet i genomsnitt en gång om dagen meddelanden — vanligen anonyma — om att en bomb placerats ut på viss, ofta allmän plats. Det innebar en kraftig ökning av antalet bombhot som undersökts av polis från 296 år 1973 och 226 år 1974 till 394 år 1975. Antalet bombhot har därefter ökat ytterligare. Under år 1976 registrerades 567 sådana hot.

Inte i något fall har hoten verkställts. I några fall har polisen dock påträffat en apterad bomb på angiven plats. Även om de uppgivna bombhoten sålunda endast i undantagsfall varit allvarligt menade har de framkallat oro och rädsla bland allmänheten. De har vidare vanligen föranlett betydande kostnader för enskilda och samhället genom de säkerhetsåtgärder som har vidtagits med anledning av hoten. Den personal som haft att vidta åtgärder i anledning av sådant hot har också ofta vållats obehag. Brottsbalken (BrB) innehåller inte någon straffbestämmelse som särskilt tar sikte på bombhot av detta slag.

Bombhot har stora likheter med falska brand- och polislarm. I brandlagen (1974: 80, ändrad 1975: 96) finns en bestämmelse om straff för den som uppsåtligen åstadkommer onödig uttryckning eller samling av brandstyrka. Motsvarande bestämmelser saknas för falska larm till polis, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst.

Inom justitiedepartementet har i september 1976 upprättats en promemoria (Ds Ju 1976: 15) Bombhot m. m. Promemorian utmynnar i förslag till komplettering av BrB med en ny bestämmelse om falskt hot och falskt larm. Samtidigt föreslås att den särskilda straffbestämmelsen i brandlagen om falskt larm upphävs. Lagförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över departementspromemorian avgetts av riksåklagaren (RÅ), Göta hovrätt, rikspolisstyrelsen (RPS), överbefälhavaren (ÖB), sjöfartsverket, statens brandnämnd, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Bevakningsaktiebolaget Securitas och Allmänna bevakningsaktiebolaget (ABAB). RÅ har bifogat yttranden från överåklagarna i Stockholm, Göteborgs och Malmö åklagardistrikt samt länsåklagarna i Uppsala, Göteborgs och Bohus och Kalmar län.

2 Departementspromemorian

I departementspromemorian konstateras inledningsvis att hot ingår som ett led i gärningsbeskrivningen för många i BrB upptagna brott. Brottsrubriceringen beror bl. a. på gärningsmannens syfte med sitt hot och i vad mån syftet uppnås. Som exempel på sådana bestämmelser anges bl. a. olaga tvång (4 kap. 4 §), våldtäkt, våldförande och frihetskränkande otukt (6 kap. 1 och 2 §§), rån (8 kap. 5 §), utpressning (9 kap. 4 §), sabotage och kapning av luftfartyg (13 kap. 4, 5 och 5 a §§), hot eller förgripelse mot tjänsteman (17 kap. 1 och 2 §§) och hot mot krigsman (21 kap. 7 §).

I den mån ett bombhot kan inordnas under någon av dessa bestämmelser ger lagstiftningen enligt promemorian goda möjligheter att beivra hotet. I allmänhet förutsätts emellertid att hotet riktas mot viss person. Gärningsbeskrivningarna passar därför mindre väl in på bombhot som riktar sig mot en anonym allmänhet. För sådana bombhot kan ansvar för olaga hot (4 kap. 5 §) eller oredligt förfarande (9 kap. 8 §) ibland komma i fråga. Dessa bestämmelser har emellertid inte utformats med tanke på bombhot mot allmänheten. I promemorian diskuteras därför om bestämmelserna om olaga hot och oredligt förfarande har en tillfredsställande utformning med tanke på det ökande antalet bombhot, riktade mot en okänd allmänhet, vilka inte låter sig rubriceras på annat sätt.

Om någon lyfter vapen mot annan eller eljest hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom gör han sig skyldig till o l a g a h o t och kan dömas till böter eller fängelse i högst två år.

I promemorian anförs att bestämmelsen om olaga hot har tillkommit med tanke på hustruplågare och andra som öga mot öga med sitt offer framför hot om misshandel o. d. Med "den hotade" avses sålunda i regel den mot vilken den brottsliga gärningen är riktad. För straffansvar krävs att hotet skall ha kommit till den hotades kännedom. Låter gärningsmannen framföra sitt hot genom bud föreligger således inte fullbordat brott förrän budet framfört hotet. Bestämmelsen passar där-

för mindre väl när det gäller ett hot som går ut på att spränga en bomb bland människor som råkar uppehålla sig på viss plats vid viss tidpunkt. Än mera komplicerat blir det om hotet framförs till polisen eller massmedier men inte förs vidare till allmänheten.

Med hänsyn bl. a. till att lagtexten även talar om att den hotade grips av fruktan för *annans* säkerhet är det enligt promemorian uppenbart att lagstiftaren med "den hotade" ibland avser annan än den som våldet eller skadegörelsen drabbar om hotet verkställs. Man skulle därför kunna hävda att om ett hot framförs exempelvis till polisen, som inte anser sig kunna negligera hotet utan vidtar säkerhetsåtgärder, så har den som fattat beslut om åtgärderna därigenom visat att han känt "allvarlig fruktan för annans säkerhet till person eller egendom". Bestämmelsen om olaga hot skulle då kunna tillämpas även vid hot som riktar sig mot en anonym allmänhet.

Med en sådan tolkning har man dock avlägsnat sig långt från både lagstiftarens ursprungliga intentioner och från vanligt språkbruk. Med den hotade förstås normalt den som skall få stryk, sprängas i luften etc. Polisen som tar emot ett hot om att en lokal kommer att sprängas i luften är inte hotad i denna mening.

I promemorian anförts att denna invändning skulle kunna mötas genom att orden "den hotade" avlägsnades ur lagtexten. Kvar står emellertid då den grundläggande svårigheten att generellt hävda att polisen m. fl. känner "allvarlig fruktan" så snart den vidtar åtgärder med anledning av ett bombhot. Vidare är olaga hot systematiskt sett ett brott mot person medan bombhot mot en anonym allmänhet bättre karaktäriseras som brott mot allmän ordning och säkerhet. Enligt promemorian bör därför tanken på att försöka fånga upp falska bombhot genom justeringar av lagtexten i bestämmelsen om olaga hot avvisas.

Om ett bombhot riktas mot exempelvis ett varuhus kan enligt promemorian ansvar för oredligt förfarande komma i fråga under förutsättning att hotet resulterar i att varuhuset måste hållas stängt och ägaren till följd härav går miste om affärsinkomster. Straffskalan för oredligt förfarande omfattar böter eller fängelse i högst två år.

För ansvar för oredligt förfarande förutsätts att någon förfar oredligt i det han medelst vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet och därigenom skadar den vilseledde eller någon i vars ställe denne är. Med sistnämnda uttryck förstås, att den vilseledde med rättslig verkan företräder den skadelidande eller att han har faktisk makt att i dennes ställe råda över hans förmögenhet. Enligt promemorian är det sålunda klart att ett falskt bombhot mot ett varuhus, som framförs till ägaren eller någon av hans anställda och som får till följd att varuhuset utryms och genomsöks omfattas av straffbestämmelsen. Däremot är bestämmelsen aldrig tillämplig om hotet i stället framförs till exempelvis polisen, som av säkerhetsskäl förmås att vidta motsvarande å-

gärder till skada för varuhusets ägare. Polisen kan inte sägas vara i ägarens ställe.

Enligt promemorian leder gärningsbeskrivningen för oredligt förfarande tankarna närmast till otillbörliga förfaranden i handel och vandel. I den mån en affärsman tillgriper falska bombhot för att slå ut en konkurrent från marknaden kan bestämmelsen sägas vara adekvat. Men annars bör generellt en annan brottsrubricering väljas när det gäller att rubricera falska bombhot. Brottsbeteckningen bör ge en klar bild av vad det egentligen är fråga om.

I promemorian påpekas att problemet att beivra falska bombhot i första hand ligger i svårigheterna att avslöja gärningsmannen. Hoten framförs ofta skriftligen eller per telefon. De konstaterade bristerna i gällande lagstiftning torde därför knappast ha medfört några praktiska olägenheter. Mot bakgrund av de senaste årens utveckling anses det likväl angeläget att en lagändring nu genomförs.

I promemorian förordas därför att i 16 kap. BrB om brott mot allmän ordning införs en ny paragraf, som föreskriver straff för den som genom falskt bombhot föranleder onödiga säkerhetsåtgärder. Med hänsyn till att det kan tänkas förekomma även andra former av hot om terroraktioner riktade mot allmänheten än bombhot, t.ex. hot att förgifta dricksvattnet i en stad, föreslås att paragrafen skall gälla den som genom falskt bombhot eller annan oriktig uppgift att det föreligger fara för människors liv eller hälsa föranleder onödiga säkerhetsåtgärder. Som brottsrubricering föreslås falskt hot. Enligt förslaget bör straffskalan omfatta böter eller fängelse i högst ett år.

I promemorian anføres vidare att falska bombhot har stora likheter med falska brand- och polislarm. Enligt 24 § andra stycket brandlagen (1974: 80) straffas den som genom brandlarm eller på annat sätt uppsåtligen och utan giltigt skäl åstadkommer brandstyrkas uttryckning eller samling med böter eller fängelse i högst sex månader. Motsvarande bestämmelser saknas för falska larm till polis, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst. Enligt promemorian finns det även här ett behov av lagstiftning. Därför föreslås att bestämmelsen om falskt hot kompletteras med ett andra stycke som avser falskt larm. Straff bör enligt förslaget drabba den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig uttryckning av polis, brandkår, ambulans, militär, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst. Som brottsrubricering föreslås falskt larm. Straffskalan bör omfatta böter eller fängelse i högst sex månader. I samband med denna lagändring föreslås att bestämmelsen i brandlagen upphävs.

Slutligen behandlas de konkurrensproblem som kan uppstå vid val av brottsrubricering.

Enligt promemorian bör en gärning som innefattar hot i första hand inordnas under något av BrB:s huvudbrott — rån, utpressning, kapning

av luftfartyg etc. Det blir då inte aktuellt att dessutom döma för falskt hot. Vad härefter gäller valet mellan falskt hot å ena sidan och olaga hot, oredligt förfarande och falskt larm å den andra så bör bestämmelsen om falskt hot tillämpas så snart det är fråga om hot riktade mot allmänheten. Gränsen mot olaga hot är klar — denna bestämmelse avser hot mot den enskilde. Oredligt förfarande för tanken till otillbörligt uppträdande i handel och vandel och ansvar enligt den paragrafen bör inte ådömas när det är fråga om påstådda bombhot e. d. som i huvudsak kan anses rikta sig mot allmänheten.

Även om brottsrubriceringen är falskt hot bör även vissa uppgifter, som inte är hot i egentlig mening, falla under paragrafen. Enligt promemorian finns det nämligen inte skäl att särskilja fall, när gärningsmannen uttryckligen hotar att t. ex. spränga en bomb om inte en viss utställning stängs, från fall då gärningsmannen använder sig av en formulering att han hört på stan att en bomb skall explodera i utställningslokalen och därmed framkallar att utställningen stängs. Gränsen mot falskt larm kan här vara svår att dra. Men i första hand bör gärningen rubriceras som falskt hot när meddelandet avser påstådda terroråtgärder som får effekt i framtiden medan bestämmelsen om falskt larm typiskt sett blir tillämplig när meddelandet gäller naturkatastrofer eller andra olyckor som anges redan ha inträffat. Medan en falsk uppgift att en bomb placerats ut på ett kärnkraftverk kan föranleda ansvar för falskt hot kan en uppgift om att ett radioaktivt utsläpp av misstag har ägt rum vid samma kärnkraftverk endast föranleda ansvar för falskt larm.

3 Remissyttrandena

De överväganden som ligger till grund för förslagen i promemorian har i huvudsak vunnit anslutning bland remissinstanserna. Flertalet remissinstanser tillstyrker också att BrB kompletteras med en särskild straffbestämmelse om falskt hot och falskt larm på sätt som anges i promemorian.

Promemorieförslaget i sin helhet tillstyrks eller lämnas utan erinran av RPS, ÖB, sjöfartsverket, Sveriges advokatsamfund, Securitas och ABAB. Även Föreningen Sveriges åklagare ansluter sig till förslaget utom vad gäller straffskalan för falskt hot.

Synpunkter på den föreslagna bestämmelsen om falskt hot framförs av RA, Föreningen Sveriges statsåklagare och Göta hovrätt.

RA pekar på att bestämmelsen har begränsats till att avse fall då hotet riktas mot människors liv eller hälsa. Även oriktiga uppgifter om fara för omfattande egendomsförstörelse kan enligt RA föranleda betydande olägenheter och kostnadskrävande säkerhetsåtgärder. Bestämmelsen bör göras tillämplig även på dessa fall. Samma uppfattning har Föreningen Sveriges statsåklagare och Göta hovrätt.

Göta hovrätt anser vidare att den föreslagna lagtexten fått en mindre lyckad utformning. Enligt hovrätten har uttrycket hot språkligt och i andra gärningsbeskrivningar i BrB innebörden att en upplysning framförs till viss eller vissa personer om en åtgärd som gärningsmannen har för avsikt att vidta mot den eller de hotade. Upplysningen skall vara ägnad att skrämma den hotade. Huruvida hotet är allvarligt menat eller ej saknar betydelse. Man kan därför svårligen tala om ett hot såsom varande falskt. Den situation som är avsedd att regleras är också en helt annan. Det är här fråga om att lämna ett osant meddelande om att viss åtgärd vidtagits eller att viss händelse inträffat som innebär fara. Meddelandet skall vidare föranleda onödiga säkerhetsåtgärder. Upplysningen riktar sig inte till dem som påstås vara i fara utan till dem som har att föranstalta om säkerhetsåtgärder. Syftet är inte främst att skrämma vissa personer utan avsikten är att åstadkomma onödiga säkerhetsåtgärder. Situationen kan närmast beskrivas som falskt larm. Hovrätten förordar därför att uttrycket falskt bombhot utgår ur lagtexten och att brottet benämns falskt larm. Vidare finns enligt hovrätten ingen anledning att göra skillnad mellan meddelanden som innebär att effekten av en åtgärd skall inträffa i framtiden och sådana där effekten redan har inträffat och inte heller mellan fall då en terroråtgärd anges som orsak till fara och fall då faran anges vara föranledd av en olyckshändelse, vilket synes vara avsikten i promemorian men inte av lagtexten att döma.

Också *Föreningen Sveriges statsåklagare* ifrågasätter om inte brottet från rent språkliga utgångspunkter borde ges en annan benämning än falskt hot. Enligt föreningen bör det avgörande momentet i den kriminaliserade handlingen komma till uttryck i brottsbeteckningen. Om man — vilket föreningen finner vara avsikten med förslaget — lägger huvudvikten vid föranledandet av onödiga säkerhetsåtgärder kan benämningen "föranledande av onödig säkerhetsåtgärd" exempelvis användas. Om man i stället lägger tyngdpunkten vid själva hotet bör en brottsbenämning som svarar häremot väljas, t. ex. "hot mot allmänheten". Lagrummet hör då närmast hemma antingen i 4 kap. om brotten mot frihet och frid eller i 13 kap. om allmänfarliga brott.

Den föreslagna strafflatituden för falskt hot kommenteras i några yttranden. Enligt *RÅ*, *Göta hovrätt* och *Föreningen Sveriges åklagare* bör straffmaximum för falskt hot bestämmas till fängelse två år. Instanserna anför att brott av denna typ ofta medför att vitala intressen och funktioner i samhället äventyras. Falsa hot bör därför i straffrättsligt hänseende inte behandlas som lindrigare brott än olaga hot och oredligt förfarande.

I fråga om bestämmelsen om falskt larm uttalar sig *Göta hovrätt*, *RÅ* och statens brandnämnd.

Enligt *Göta hovrätt* har i promemorian inte lagts fram något material som tyder på att behov av straffbestämmelser mot missbruk av nöd-

signal föreligger utöver vad som gäller enligt brandlagen. Hovrätten förordar därför att den föreslagna bestämmelsen härom och den därav föranledda ändringen i brandlagen får utgå. Om en närmare utredning skulle visa att en straffbestämmelse behövs bör brottet benämnas missbruk av nödsignal. Det är här närmast fråga om en ordningsförseelse som inte bör medföra högre straff än böter.

RÅ har däremot ingen erinran mot att ansvarsbestämmelsen för falskt brandlarm utvidgas till att avse även larm som berör polis, ambulans, militär, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst samt att en bestämmelse härom förs in i BrB. Enligt *RÅ* bör bestämmelsen utvidgas ytterligare. Bestämmelsen bör gälla inte endast missbruk av mekanisk eller liknande anordning utan även falska meddelanden som framförs direkt till myndighetens reception eller telefonväxel. *RÅ* förordar att gärningsbeskrivningen för falskt larm utformas så att ansvar kan utkrävas av den som genom missbruk av larm, nödsignal eller på annat sätt utan giltigt skäl föranleder onödig utryckning av polis etc.

Statens brandnämnd föreslår att bestämmelsen — i likhet med dess nuvarande motsvarighet i brandlagen — utvidgas att avse brandstyrkas utryckning eller samling. Brandkår är endast en del av brandstyrkan. Inte endast utryckning utan även samling kan vara riskfylld, komplicerad och kostsam. Vidare förordas att uppräkningsorgan kompletteras med tullverkets kustbevakning och luftfartsverkets flygräddning.

4 Föredraganden

I Sverige har antalet bombhot som blivit föremål för polisundersökning mer än fördubblats sedan år 1971. Under år 1976 registrerades 567 sådana hot. Hoten har huvudsakligen riktats mot allmänheten. Flygplatser, järnvägsstationer, varuhus, restauranger, skolor och ambassader har varit utsatta. På senare tid har också kärnkraftverk varit föremål för bombhot. Även om det oftast visar sig att hoten inte varit avsedda att sättas i verket, s. k. falska hot, föranleder de i regel betydande kostnader för enskilda och samhället genom de olika säkerhetsåtgärder som måste vidtas. De medför också ofta obehag och andra olägenheter för den personal som har att vidta åtgärder med anledning av hotet.

Bombhot mot en anonym allmänhet är en förhållandevis ny företeelse för Sveriges del. Brottsbalken (BrB), som trädde i kraft den 1 januari 1965, innehåller inte någon bestämmelse som direkt tar sikte på handlingar av denna typ. BrB:s gärningsbeskrivningar som innefattar hot förutsätter i allmänhet att hotet riktas mot viss person. De passar därför i regel mindre väl in på bombhot mot en obestämd allmänhet. Ibland kan ansvar enligt bestämmelserna om olaga hot i 4 kap. 5 § eller oredligt förfarande i 9 kap. 8 § komma i fråga. Dessa bestämmelser har

emellertid inte utformats med tanke på de gärningar som det här är fråga om.

Frågan om särskilda ansvarsbestämmelser bör införas för hot av detta slag har behandlats i en promemoria (Ds Ju 1976: 15) Bombhot m. m. Där föreslås att BrB kompletteras med en särskild straffbestämmelse mot falskt bombhot. Med hänsyn till att det kan tänkas förekomma även andra former av hot om terroraktioner riktade mot allmänheten förordas att straffbestämmelsen skall omfatta alla former av falska hot som riktas mot allmänheten och som föranleder särskilda säkerhetsåtgärder.

Promemorian har remissbehandlats.

I likhet med remissinstanserna delar jag den uppfattning som framförs i promemorian att den nuvarande lagstiftningen är bristfällig. BrB täcker inte med säkerhet alla fall av falska hot mot allmänheten. Även om problemet att beivra sådana hot i första hand ligger i svårigheterna att avslöja gärningsmannen finns det anledning att nu söka täppa till denna lucka i lagen. Det bör ske genom en särskild bestämmelse i BrB om straff för sådant hot.

Enligt promemorieförslaget bör den nya bestämmelsen införas i 16 kap. BrB om brott mot allmän ordning. Straff skall enligt förslaget drabba den som genom falskt bombhot eller annan oriktig uppgift att det föreligger fara för människors liv eller hälsa föranleder onödiga säkerhetsåtgärder. Straffskalan föreslås omfatta böter eller fängelse i högst ett år. Brottet rubriceras falskt hot.

Flertalet remissinstanser har godtagit den föreslagna utformningen av bestämmelsen och dess placering i 16 kap. BrB.

Göta hovrätt har dock framfört erinringar mot den föreslagna bestämmelsen. Enligt hovrätten kan ett hot språkligt sett knappast sägas vara falskt. Den situation som är avsedd att regleras avser inte heller ett hot i vanlig mening utan snarare ett falskt larm. Mot den bakgrunden bör uttrycket falskt bombhot utgå ur lagtexten och brottet benämnas falskt larm. Vidare saknas anledning att göra skillnad mellan falskt larm som avser en kommande händelse och larm beträffande en händelse som påstås redan ha inträffat. Motiven men inte lagtexten tyder på att en sådan åtskillnad är avsedd. — Också Föreningen Sveriges statsåklagare har anfört språkliga invändningar mot brottsbeteckningen falskt hot.

Ett hot är typiskt sett ett meddelande som framförs i avsikt att skrämma eller eljest påverka annan och som går ut på att något obehagligt skall eller kan inträffa och att det är den som står bakom meddelandet som avgör om hotet skall genomföras eller ej. Huruvida gärningsmannen har för avsikt att sätta hotet i verket eller ej saknar betydelse. I likhet med Göta hovrätt och Föreningen Sveriges statsåklagare anser jag därför att det kan vara oegentligt att tala om falskt hot, även om uttrycket knappast kan missförstås.

Den brottsliga gärningen består enligt promemorian i att lämna oriktig uppgift om att det föreligger fara för människors liv eller hälsa, dvs. utan att faran faktiskt föreligger. Som exempel på sådan oriktig uppgift anges falskt bombhot. Exemplifieringen torde vara tillkommen för att markera att lagstiftningsärendet i första hand riktar sig mot det ökande antalet bombhot som saknar verklighetsunderlag. Även utan denna exemplifiering faller emellertid sådana bombhot under den föreslagna gärningsbeskrivningen. Uttrycket "falskt bombhot" kan således utgå ur lagtexten utan att sakinnehållet ändras. För att nå en språkligt sett tillfredsställande gärningsbeskrivning förordar jag att denna ändring genomförs och att brottet ges en annan beteckning än falskt hot.

Som Göta hovrätt har påpekat skiljer sig den aktuella typen av bombhot från hot i vanlig mening. Upplysningen om att en bomb kommer att explodera på viss plats riktar sig i allmänhet inte till dem som påstås vara i fara utan till utomstående — journalister, växeltelefonister m. fl. — eller direkt till dem som har att föranstalta om säkerhetsåtgärder. Det praktiska syftet är typiskt sett inte främst att skrämma vissa personer utan att åstadkomma onödiga säkerhetsåtgärder. Situationen i normalfallet kan närmast beskrivas som falskt larm. Jag förordar därför att brottet rubriceras falskt larm.

I begreppet hot ligger som nyss nämnts normalt att den som står bakom hotet förfogar över den aktuella åtgärden eller i vart fall framstår som om han förfogade över denna. Han har möjlighet att avgöra om hotet skall sättas i verket eller ej. Med denna utgångspunkt var det naturligt att man i promemorian till subsidiärbestämmelsen om missbruk av larm etc. hänförde oriktiga meddelanden om redan inträffade naturkatastrofer m. m. medan huvudbestämmelsen om falskt hot angavs ta sikte på bombexplosioner och andra terrordåd som gärningsmannen skulle låta verkställa i framtiden. Denna gränsdragning låter sig emellertid inte genomföras helt ut. Göta hovrätt har också ifrågasatt om den är motiverad. I allt fall när uttrycket falskt hot inte tas in i lagtexten finns det enligt min mening inte anledning att göra någon skillnad mellan inträffade och framtida händelser.

Enligt min mening bör det således vara utan betydelse t. ex. om en person oriktigt uppger att han ämnar förgifta dricksvattnet i en stad eller om uppgiften avser att vattnet redan har förgiftats. Likaså bör det fallet att någon oriktigt uppger att en bomb placerats i ett kärnkraftverk med risk för radioaktivt utsläpp bedömas på samma sätt som när uppgiften avser att ett utsläpp har ägt rum av misstag. Inte heller finns det anledning att särskilja fall när gärningsmannen framställer ett uttryckligt hot, exempelvis att spränga en bomb om inte en viss utställning stängs, från fall då gärningsmannen använder sig av en omskrivning som att han hört på stan att en bomb skall explodera i utställningslokalen och därmed framkallar att utställningen stängs. I enlighet

med den föreslagna lagtexten bör varje oriktig uppgift att det föreligger fara för människors liv eller hälsa falla inom det straffbara området för den nya paragrafen om falskt larm så snart som uppgiften föranleder onödiga säkerhetsåtgärder.

Flera remissinstanser har förordat att det straffbara området bör utvidgas att gälla även vid fara för omfattande egendomsförstörelse. Som motiv anför de olägenheter och kostnader av betydenhet som kan uppstå även i sådana fall.

Med tanke på de säkerhetsåtgärder som kan komma att aktualiseras vid hot mot t. ex. obemannade vattenkraftanläggningar vill jag inte motsätta mig att paragrafens tillämpningsområde utvidgas att omfatta även fara för omfattande egendomsförstörelse. I sammanhanget bör nämnas att bestämmelserna om sabotage i 13 kap. 4 och 5 §§ BrB ger straffrättsligt skydd mot åtgärder som allvarligt stör eller hindrar användningen av egendom av avsevärd betydelse för bl. a. samhällets funktioner och den allmänna samfärdseln och anläggningar för allmänhetens förseende med vatten, ljus, värme eller kraft. Straffskalan för sabotage omfattar fängelse i högst fyra år, för grovt sabotage fängelse i lägst två och högst tio år, eller på livstid.

I den lagtext som föreslås i promemorian anges inte till vem den oriktiga uppgiften lämnas. Den kan således lämnas till vem som helst. För straffansvar förutsätts emellertid att uppgiften får till effekt att onödiga säkerhetsåtgärder vidtas. Säkerhetsåtgärderna behöver inte vidtas av allmänt organ. Om en varuhusägare låter utrymma varuhuset på grund av ett bombhot, är det en sådan säkerhetsåtgärd som avses med paragrafen.

I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig till den föreslagna lösningen. Även om sålunda säkerhetsåtgärderna kan vara av vitt skilda slag, skall de syfta till att omedelbart avvärja faran. Säkerhetsåtgärder som vidtas för att hindra ett upprepande, t. ex. installation av en TV-övervakningsanläggning, faller utanför paragrafen. Det får också sägas ligga i sakens natur att åtgärder som inte innebär några egentliga ansträngningar eller uppoffringar — uppgiften föranleder t. ex. bara ett telefonsamtal för att få bekräftat att ordinarie rutiner iakttas — inte bör anses vara säkerhetsåtgärder i paragrafens mening.

I subjektivt hänseende bör för straffansvar krävas vanligt uppsåt. Uppgiftens sanningslöshet skall ingå i uppsåtet. Gärningsmannen skall således känna till att den uppgivna bomben etc. inte existerar eller av andra skäl faktiskt inte utgör någon fara. Uppsåtsfrågan behandlas närmare i specialmotiveringen.

Enligt promemorieförslaget omfattar straffskalan böter eller fängelse i högst ett år. RÅ, Göta hovrätt och Föreningen Sveriges åklagare har anfört att brottet med hänsyn till de vitala samhällsfunktioner som däri- genom kan äventyras inte bör behandlas som lindrigare än brotten olaga

hot och oredligt förfarande, vars maximistraff är fängelse två år. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Straffskalan för den nya bestämmelsen om falskt larm bör sålunda omfatta böter eller fängelse i högst två år.

I enlighet med promemoriaförslaget bör bestämmelsen införas i 16 kap. BrB bland brotten mot allmän ordning.

Avslutningsvis finns det anledning att ta upp de konkurrensproblem som kan uppstå mellan den nya bestämmelsen om falskt larm och brottsbalksbrotten i övrigt. I första hand bör en gärning som innefattar hot inordnas under något av BrB:s huvudbrott — rån, utpressning, sabotage etc. Det blir då inte aktuellt att dessutom döma för falskt larm. När det gäller valet mellan falskt larm å ena sidan och olaga hot och oredligt förfarande å andra sidan bör bestämmelsen om falskt larm tillämpas så snart det är fråga om hot riktade mot allmänheten. Gränsen mot olaga hot är klar — denna bestämmelse avser hot mot den enskilde. Oredligt förfarande för tanken till otillbörligt förfarande i handel ochandel. Ansvar enligt den paragrafen bör inte ådömas när det är fråga om bombhot e. d. som i huvudsak kan anses rikta sig mot allmänheten.

Onödiga säkerhetsåtgärder kan framkallas inte bara genom oriktiga uppgifter om att fara föreligger utan även genom missbruk av larmsystem, nödsignal eller liknande anordning. I 24 § andra stycket brandlagen (1974: 80) finns en bestämmelse om straff för den som genom brandlarm eller på annat sätt uppsåtligen och utan giltigt skäl åstadkommer brandstyrkas uttryckning eller samling. Motsvarande bestämmelser saknas för missbruk av larm till annan räddnings- eller bevakningstjänst. Enligt promemorian finns det även här ett behov av lagstiftning. Därför föreslås att bestämmelsen om bombhot m. m. kompletteras med en bestämmelse om straff för den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig uttryckning av polis, brandkår, ambulans, militär, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst. Som brottsbeteckning föreslås falskt larm. Straffskalan omfattar enligt förslaget böter eller fängelse i högst sex månader.

Alla remissinstanser utom Göta hovrätt har anslutit sig till förslaget att ersätta bestämmelsen i brandlagen med en allmän straffbestämmelse i BrB mot olika former av uppsåtligt missbruk av larm. Jag delar den allmänna uppfattningen.

Enligt RÅ bör bestämmelsen inte vara begränsad till att gälla vid missbruk av mekanisk eller liknande anordning utan även avse fall där larmet åstadkoms på annat sätt, exempelvis genom falska meddelanden som framförs direkt till myndighetens reception eller telefonväxel.

Med den ändrade konstruktion av bestämmelsen i första stycket — falskt larm — som jag har förordat i det föregående har RÅ:s synpunkter huvudsakligen redan tillgodosetts. Falska meddelanden om att det

föreligger fara för människors liv eller hälsa eller för omfattande föroreelse av egendom blir straffbara enligt första stycket. Ett blankt meddelande till brandkåren om att det brinner på viss plats torde normalt uppfattas som ett påstående om att sådan fara som anges i första stycket är för handen.

Det är enligt min mening viktigt att begränsa straffansvaret för onödiga larm till uppenbara och uppsåtliga missbrukssituationer. Bestämmelsen måste ges en sådan utformning att allmänheten inte därigenom hämmas från att använda den räddnings- och bevakningstjänst som står till buds. Det finns emellertid ett påtagligt behov att kunna ingripa straffrättsligt mot okynneslarm genom missbruk av tekniska hjälp- och bevakningsanordningar såsom tjuvlarm, brandskåp, nödanropet 90 000 etc. Att utsträcka det straffbara området därutöver finner jag inte påkallat.

För straffansvar bör krävas att larmet föranleder onödig uttryckning av allmän bevakningstjänst. Jag anser alltså att bestämmelsen inte, som statens brandnämnd har förordat, bör bli tillämplig redan på förberedelser till uttryckning såsom brandstyrkas samling. Däremot ingår naturligtvis i uttryckningskostnaderna sådana förberedelser för uttryckningen som t. ex. brandstyrkas samling och den ersättningsskyldighet som enligt 2 kap. 4 § skadeståndslagen (1972: 207, omtryckt 1975: 404) åligger den som gjort sig skyldig till falskt larm omfattar följaktligen även sistnämnda kostnader.

Som exempel på uttryckningsorgan anges i lagtexten polis, brandkår, ambulans, militär, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst. Med uttrycket allmän bevakningstjänst avses bl. a. räddnings- och bevakningsföretag, exempelvis vaktbolag som anlitas för allmän bevakningstjänst. Det behöver alltså inte vara fråga om något offentligrättsligt subjekt. Jag vill framhålla att uppräkningsorgan inte är uttömmande. Statens brandnämnd har — under hänvisning till att brandkår endast är en del av brandstyrkan — ansett att angivandet av brandkår i uppräkningsorgan utgör en inskränkning i förhållande till gällande ansvarsbestämmelse i brandlagen, som avser brandstyrka. Någon inskränkning är dock inte avsedd. Enligt förslaget räcker det för straffansvar att larmet föranlett en del av brandstyrkan att rycka ut. Med hänsyn till att uppräkningsorgan inte är uttömmande finns det inte heller anledning att som brandnämnden föreslår utöka exemplifieringen med tullverkets kustbevakning och luftfartsverkets flygräddning.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört förordar jag att bestämmelsen erhåller den i promemorian föreslagna lydelsen. Brottet bör dock rubriceras som missbruk av larmanordning. Med hänsyn till brottets karaktär bör straffskalan omfatta endast böter.

Ansvarsbestämmelsen i 24 § andra stycket brandlagen blir överflödig genom bestämmelserna om falskt larm och missbruk av larmanordning och bör upphävas.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anført har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i brandlagen (1974: 80).

Det under 2 angivna förslaget har upprättats i samråd med chefen för kommundepartementet.

Förslagen bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som bilaga 2¹.

6 Specialmotivering till framlagda lagförslag

6.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Den nya paragrafen om falskt larm och missbruk av larmordning införs på den plats som blivit ledig sedan straffbestämmelsen om fylleri — 16 kap. 15 § — upphävts genom SFS 1976: 510 (jfr SFS 1976: 905).

Första stycket -- falskt larm

Den brottsliga gärningen består i att lämna oriktig uppgift om att det föreligger fara för människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom.

Vad först gäller fara för människors liv eller hälsa fordras inte att faran skall vara allmän. Redan när en eller ett par människor synes vara i fara blir paragrafen tillämplig. Ofta är emellertid omständigheterna sådana att en allmän fara kan sägas föreligga. Det gäller t. ex. vid hot om att spränga någon i luften medan han befinner sig bland många andra människor som därvid kan komma till skada. Att uttrycket allmän fara inte har använts i paragrafen beror på att bestämmelsen om olaga hot inte alltid är tillämplig när det gäller hot mot viss namn-given person, om hotet framförs till polis eller annan myndighet.

Uttrycket omfattande förstörelse av egendom förekommer även i andra paragrafer i BrB, exempelvis i bestämmelserna om mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse (13 kap. 1 resp. 3 §). Med omfattande förstörelse åsyftas skada som är kvantitativt betydande. Egendomens värde från samhällelig, kulturell, ekonomisk eller annan synpunkt måste emellertid inverka på bedömningen. Några svårare gränsdragningsproblem torde inte behöva uppstå med hänsyn till att det för straffansvar krävs att den oriktiga uppgiften om sådan fara skall föranleda onödiga säkerhetsåtgärder.

Ett exempel på oriktig uppgift om fara är s. k. falskt bombhot. Ett sådant bombhot är typiskt sett ett oriktigt meddelande om att en bomb kommer att explodera på viss plats eller i ett särskilt angivet sammanhang varvid en mera obestämd krets av personer kan beräknas komma

¹ Bilagan har uteslutits här. Frånsett några redaktionella ändringar är förslagen likalydande med dem som är fogade till propositionen.

till skada. Meddelandet skall vara oriktigt i den meningen att den uppgivna bomben faktiskt inte utgör någon fara vare sig det beror på att bomben över huvud taget inte existerar eller den är otjänlig för det uppgivna ändamålet och gärningsmannen är medveten om detta.

Paragrafen täcker mer än bombhot. Falsa meddelanden om åtgärder som avses i 13 kap. 7 § BrB om spridande av gift eller smitta kan exempelvis föranleda ansvar för falskt larm. Det kan gälla oriktiga uppgifter om att livsmedel, vatten eller annat skall förgiftas eller infekteras eller har förgiftats eller infekterats eller att gift på annat sätt skall spridas eller har spridits så att det föreligger fara för människors liv eller hälsa. Med gift jämföras vissa andra ämnen. Oriktiga uppgifter om att krossat glas har blandats i barnmat som skall säljas till allmänheten faller exempelvis under paragrafen.

För straffansvar förutsätts att uppgiften får till effekt att onödiga säkerhetsåtgärder vidtas. Härmed förstås en rad vitt skilda åtgärder av inte obetydlig omfattning t. ex. uttryckning av polis, brandkår, ambulans, militär, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst, avspärrning av bombhotat område, åtgärder av hälsovårdsmyndigheter för att förhindra att förgiftade livsmedel etc. konsumeras av allmänheten. Säkerhetsåtgärderna behöver inte vidtas av allmänt organ. Även om sålunda säkerhetsåtgärderna kan vara av vitt skilda slag, skall de emellertid ha föranletts av uppgiften och syfta till att omedelbart avvärja faran.

I subjektivt hänseende krävs på vanligt sätt uppsåt. Uppgiftens sanningslöshet skall ingå i uppsåtet. Gärningsmannen skall således känna till att den uppgivna bomben etc. inte existerar eller av andra skäl faktiskt inte utgör någon fara. Eventuellt uppsåt är här tillräckligt: anser gärningsmannen att det är möjligt att bomben inte existerar men omständigheterna ger vid handen att han skulle ha lämnat uppgiften även om han varit viss om att den var riktig, kan han fällas till ansvar, om uppgiften föranleder säkerhetsåtgärder. Att gärningsmannens uppsåt omfattar säkerhetsåtgärderna torde i allmänhet kunna presumeras.

Straffskalan är densamma som för brotten olaga hot och oredligt förfarande, nämligen böter eller fängelse i högst två år.

När det gäller de konkurrensproblem som kan uppstå vid valet av brottsrubricering hänvisas till vad som har anförts i den allmänna motiveringen.

Andra stycket — missbruk av larmanordning

Den brottsliga gärningen består i missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning. Det är här fråga om missbruk av någon mekanisk eller liknande anordning. Rop på hjälp i oträngt mål faller sålunda utanför straffbestämmelsen. Vidare krävs en positiv handling: underlåtenhet att t. ex. meddela sig inom viss föreskriven tid kan så-

lunda inte föranleda straffansvar enligt paragrafen. Som exempel på åtgärder som avses i lagrummet kan nämnas okynneslarm genom missbruk av brandskåp, tjuvlarm och nödanropet 90 000. Avfyrandet av nödraketer till sjöss hör också hit.

I begreppet missbruk ligger att det objektivt sett saknas anledning att slå larm. Detta framgår också av att för straffbarhet förutsätts att larmet föranleder onödig utryckning.

Utryckning är inte bara för handen när särskilda utryckningsfordon kommer till användning utan också andra former av utryckning kan grunda straffansvar.

I subjektivt hänseende krävs vanligt uppsåt. Eventuellt uppsåt är tillräckligt. Allmänt kan sägas att bestämmelsen om missbruk av larmanordning är subsidiär i förhållande till andra i BrB upptagna brott. Med hänsyn till att brottet närmast har karaktär av ordningsförseelse omfattar straffskalan endast böter.

6.2 Förslaget till lag om ändring i brandlagen

Förslaget innebär att ansvarsbestämmelsen om falskt brandlarm i 24 § andra stycket brandlagen upphävs. Bestämmelsen ersätts i huvudsak av de nya bestämmelserna om falskt larm och missbruk av larmanordning. Att den som vållar ren förmögenhetsskada genom brott skall ersätta skadan följer av 2 kap. 4 § skadeståndslagen.

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i brandlagen (1974: 80).

8 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Bilaga 1

(Promemoriaförslaget)

1 Förslag till**Lag om ändring i brottsbalken**

Härigenom föreskrives att i brottsbalken skall införas en ny paragraf, 16 kap. 15 §, av nedan angivna lydelse.

16 kap.

15 §¹ Den som genom falskt bombhot eller annan oriktig uppgift att det föreligger fara för människors liv eller hälsa föranleder onödiga säkerhetsåtgärder, dömes för *falskt hot* till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig utryckning av polis, brandkår, ambulans, militär, sjöräddning eller annan allmän bevakningstjänst, dömes för *falskt larm* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till**Lag om ändring i brandlagen (1974: 80)**

Härigenom föreskrives att 24 § brandlagen (1974: 80) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

24 §

Till böter dömes den som

1. kallats att delta i övning med brandstyrka eller i räddningstjänst och som uteblir utan giltigt skäl,

2. vid räddningstjänst uppsåtligen bryter mot vad brandchefen, annat brandbefäl eller befälhavare som avses i 9 § eller 12 § första stycket i och för tjänsten befallt,

3. uppsåtligen hindrar eller försöker hindra åtgärd som avses i 11 § eller uppsåtligen åsidosätter beslut om avspärrning som har meddelats med stöd av 11 §,

4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 eller 18 §,

5. vägrar anställd som har kallats att delta i övning med brandstyrka eller i räddningstjänst ledighet för deltagandet, om ledigheten kunnat medgivas utan synnerlig olägenhet.

¹ Förutvarande 16 kap. 15 § upphävd genom 1976: 510, som träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Den som genom brandlarm eller på annat sätt uppsåtligen och utan giltigt skäl åstadkommer brandstyrkas uttryckning eller samling dömes till böter eller fängelse i högst sex månader och är skyldig att ersätta därav föranledd kostnad.

Vad som sägs i första stycket 1 och 5 äger tillämpning också i fråga om den som enligt 12 § tredje stycket har anmodats att delta i räddningstjänst som avses i 1 § tredje stycket första punkten. Den som vid sådan räddningstjänst uppsåtligen hindrar eller försöker hindra åtgärd som avses i 11 § eller uppsåtligen åsidosätter beslut om avspärrning som har meddelats med stöd av 11 § dömes till böter.

Denna lag träder i kraft den

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1977-03-15

Närvarande: F. d. justitierådet Edling, regeringsrådet Nordlund samt justitieråden Ulveson och Erik Nyman.

Enligt utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 17 februari 1977 har regeringen på hemställan av statsrådet Romanus beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i brandlagen (1974: 80).

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Anitha Bondestam.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-03-17

Närvarande: statsråden Ahlmark, ordförande, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Åsling, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Romanus

Proposition om ändring i 16 kap. brottsbalken, m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken
2. lag om ändring i brandlagen (1974: 80).

Föredraganden upplyser att lagrådet har lämnat lagförslagen utan erinran och hemställer att regeringen, efter vissa redaktionella ändringar, föreslår riksdagen
att antaga förslagen.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 17 februari 1977.